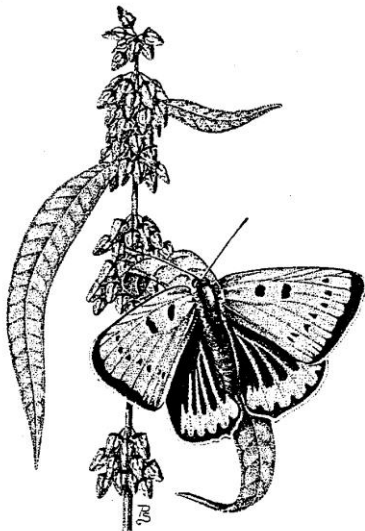

26^e jaargang
maart 2022

Flinterwille

Vlinderwerkgroep Friesland

Nederlandse Entomologische Vereniging

VOORWOORD

Beste vlindervrienden,

Eindelijk, het lijkt erop dat we dit seizoen weer alle excursies kunnen laten doorgaan. Dat geldt nog niet voor de ledenbijeenkomst van dit voorjaar. Nadat we 4 keer een ledenbijeenkomst op het laatste moment moesten afgelasten door de corona maatregelen, leek het ons niet verstandig om die gok een vijfde keer te nemen. Er is dus geen voorjaarsbijeenkomst in 2022. Maar ik ga ervan uit, dat we in het najaar wel weer een ledenbijeenkomst zullen kunnen houden. Het is dan precies 3 jaar geleden sinds de laatste bijeenkomst, in oktober 2019! Ook de determinatiedagen van 2021 en 2022 konden niet doorgaan. Maar het positieve nieuws: we kunnen elkaar dit seizoen weer treffen op excursies op 11 juni in het Fochtelooverveen, op 9 juli in het Lauwersmeergebied, op 13 augustus in Eernewoude en omgeving en op 24 september in de Lindevallei. Bijzonderheden over deze excursies staan in deze Flinterwille.

Over de verkoop van “Dagvlinders in Fryslân, veranderingen vastgelegd” zijn we erg tevreden, er zijn inmiddels al meer dan 300 exemplaren de deur uit. Alle gemeentes en ook de provincie hebben een exemplaar ontvangen. Dat geldt ook voor It Fryske Gea, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. We hopen dat al deze instanties gebruik zullen maken van de vele aanbevelingen, die in ons boek per soort zijn te vinden, om het beheer van de aan hun toevertrouwde landschapselementen te verbeteren in het voordeel van onze vlinders.

Ondertussen hadden wij hier vorige week de eerste kleine vossen, Citroenvlinders en een gehakkelde aurelia al weer in de tuin en er zijn ook al meldingen van de dagpauwoog: het voorjaar lijkt begonnen!

Graag tot ziens op een van onze excursies.

Siep Sinnema

INHOUD

Voorwoord	Siep Sinnema	pag. 1
Inhoud		2
Zaterdag 11 juni: dag- en nachtvlinderexcursie Fochtelooërveen	Judith Bouma	3
Zaterdag 9 juli 2022: Excursie Lauwersmeer, middag- en avondexcursie.	Gerrit Tuinstra	5
Zaterdag 13 augustus 2022 Excursie Alde Feanen	Reinder Wijma	5
Zaterdag 24 september 2022: mijnen- en rupsenexcursie Lindevallei	Gerrit Tuinstra	6
Informatie over het Fochtelooërveen	Judith Bouma	7
Exotische vlinder in Hemrik	Siep Sinnema	10
<i>Nemophora congruella</i> (geaderde langsprietmot) – een bijzondere vondst!	Gerrit Tuinstra	11
Nachtvlinders in het Bosk fan Pylkwier 2021	Jaap Schelvis	13
Mottenzot	Judith Bouma	16
Leuke waarnemingen uit Gaasterland 2021	Andy Saunders	19
Vogelakkers – ook geschikt voor vlinders?	Gerrit Tuinstra	22
Friese namen macronachtvlinders	Gerard Bergsma	25
Bijzonder vlinderjaar 2021	Anneke van der Veen	27
In memoriam Aukje Hoornveld-Jouksma	Siep Sinnema	35
Mutaties ledenlijst		36
Belangrijke data		37

Excursies 2022

Zaterdag 11 juni: dag- en nachtvlinderexcursie Fochtelooërveen Judith Bouma

Een dagvlinderexcursie door het schitterende unieke hoogveengebied, het Fochtelooërveen, is al jaren en jaren geleden. Een nachtvlinderexcursie heeft meerdere keren plaatsgevonden met steeds opnieuw schitterende (zeer) zeldzame waarnemingen ertussen en bovendien enorme soortaantallen.

Tijd dus om weer eens volledig ‘los’ te gaan in het Friese deel van het Fochtelooërveen.

Zaterdag 11 juni om 14.00 uur gaan we starten vanaf de parkeerplaats aan de weg Fochtelooërveen te Fochteloo. De parkeerplaats bevindt zich in een bocht, coördinaten X52.99427 – Y6.37953. Daar begint de wandeling. Eerst een klein bosje, direct daarna een open veld met een horizon!

Vanwege de zeer waarschijnlijk vele fietsers, houd er rekening mee, de oudere dames en heren weten niet hoe ze moeten stoppen met een elektrische fiets.

Misschien kunnen we lopen met een soort ganzenpas op het fiets- tevens wandelpad. We lopen een stukje over dit pad, de Bonghaar (een oude ijsrug), om vervolgens vrij snel af te slaan het echte wandelpad op.

Het zou best druk kunnen zijn omdat het een zaterdag is. Het wordt sowieso steeds drukker met soortenjagers en fotografen die dé kiekjes willen schieten. Ze komen van heinde en verre voor de Veenhooibeestjes die deze periode ook vliegen. Nu gaat

het de laatste jaren erg slecht met ze (met de VHBjes), maar een glimp ervan opvangen moet lukken. En nee, liever niet in een netje ...

De VWF groep kennende zullen we eindeloos onderweg zijn. De grote ronde lijkt me prima te doen, we hebben alle tijd. Heeft het veel geregend tegen die tijd? Dan zijn laarzen aan te bevelen. Is het een drogere periode, dan voldoen goede stevige wandelschoenen.

Groentje (*Callophrys rubi*)

Daarna kunnen we een hapje eten (op eigen kosten) in Appelscha, onder voorbehoud na een verbouwing en andere eigenaren. De gerechten en prijzen weet ik nog niet van deze nieuwe zaak aan de Boerenstreek, Family geheten. Of in Oosterwolde,

minder leuk zitten, bij Snack2000.

Na het eten gaan we terug naar het veen om eens te kijken waar we kunnen gaan staan met de lakens. Er zijn meerdere opties, afhankelijk van de wind. De zonsondergang is om 21.59 uur op 11 juni.

We hebben akkoord gekregen van Natuurmonumenten die beheerder is van het gebied waar we gaan vlinderen. Ik zal zelf herkenbaar zijn als gastvrouw met een herkenbaar vestje aan.

Ik ga voordat het zo ver is nog even overleggen met de ecooloog over het hoe en wat met het nachtvlinderen. Enkele mooie plekjes om de lakens te plaatsen zijn al bekend bij Natuurmonumenten en die geven vooralsnog geen probleem.

Walstropijlstaart (*Hyles gallii*)

De nieuwe ecooloog, Jacob, is een grote aanwinst en erg geïnteresseerd in alles wat het gebied betreft. Het nachtvlinderen zal zeker een vervolg krijgen in en om het Fochtelooërveen in de toekomst. Zelf kan hij er waarschijnlijk niet bij zijn (vogels monitoren in Polen), maar mocht

het hem lukken, dan is hij ook van de partij.

We gaan uiteraard rekening houden met overige gasten en gaan zorgvuldig om met de kwetsbare natuur, flora en fauna.

Het is een mooie tijd van het jaar met al het uitgebloeide eenarig wollegras en veenpluis. De weergoden zullen ons vast goed gezind zijn na zoveel jaren Covid-19 en natte dagen.

Aanmelden kan via:

E-mail: judithbouma.litjens@gmail.com of bel of app naar: 06 40595143

Meer informatie over het Fochteloërveen staat op pagina 7.

Foto's: Judith Bouma

**Zaterdag 9 juli 2022: Excursie Lauwersmeer, middag- en avondexcursie.
Aanvang 14.00 uur. Gerrit Tuinstra**

Plaats van samenkomst: het parkeerterrein bij de werkschuur van Staatsbosbeheer (De Rug 1) te Lauwersoog, Amersfoortcoördinaten 211.4-600.2.

De middagexcursie staat in het teken van de dagvlinders, de dagactieve nachtvlinders en de micro's. Vanaf 14.00 uur gaan we een wandeling maken in het gebied. Waarschijnlijk rond de werkschuur, alwaar verschillende vegetatietypen aanwezig zijn. Er liggen diverse interessante graslanden, maar ook bospercelen en daarmee zal er voldoende te zien zijn. Bij bepaalde weersomstandigheden kunnen we ervoor kiezen om naar een andere plek uit te wijken. Dat bekijken we ter plaatse. Zoals gebruikelijk gaan we aan het eind van de middag een eenvoudige maaltijd nuttigen (op kosten van de deelnemers zelf), dit keer in een van de restaurants in de haven van Lauwersoog, waar onder andere heerlijke kibbeling, een lekkerbekje of andere vis te verkrijgen is!

De avond-excursie kunnen we opdelen in twee stukken. In de vooravond kunnen we op verschillende plekken op zoek gaan naar allerlei micro's, bijvoorbeeld in de graslanden en de soortenrijke bermen in het gebied.

Nog voor de schemering zoeken we locaties waar we de lichtinstallaties kunnen opstellen. Ook hiervoor geldt dat er – afhankelijk van de weersomstandigheden – eigenlijk altijd wel diverse geschikte locaties gevonden kunnen worden. Bij wind zoeken we een luwe plek in of langs het bos en bij warm en windstillere omstandigheden opener plekken.

Aanmelden is niet verplicht, maar wordt wel op prijs gesteld, zodat we een beeld hebben van het aantal deelnemers.

Contactpersoon: Gerrit Tuinstra, telefoon 0512-518246, mobiel 06-13684171, e-mail g.tuinstra14@gmail.com.

Zaterdag 13 augustus 2022 Excursie Alde Feanen Reinder Wijma

Middag- en avondexcursie Aanvang: 14.00 uur. Verzamelplaats: Parkeerplaats Kuierpaed Earnewâld aan de Dominee Bolleman van der Veenweg

De dagexcursie start hier om 14 u. Vanuit dit startpunt kan van verschillende wandelpaden gebruik worden gemaakt. De Alde Feanen is een zeer uitgestrekt moerasgebied van 2500 hectare van internationale betekenis. Niet voor niets is het

dan ook aangemerkt als Nationaal Park en als Natura 2000 gebied. Het is eigendom van It Fryske Gea. In het gebied broeden meer dan 100 soorten vogels en er komen meer dan 500 soorten planten voor. Een bijzonder vegetatietype in het gebied zijn de blauwgraslanden met blauwe en blonde zegge, moerasviooltje en knoopkruid. Andere aanwezige plantensoorten van de blauwgraslanden zijn de Spaanse ruiter, het moeraskartelblad, de addertong, de zonnedauw en de wateraardbei. Ook de veenhei is een zeldzaam vegetatietype. Op het schrale veen groeien, naast dophei en struikhei, soorten als eenarig wollegras, ronde zonnedauw, rode bosbes, moerasvaren en rietorchis. Ook komt er wilde gagel voor. Een veelvoorkomend vegetatietype in De Alde Feanen is het rietland, waaronder het veenmosrietland, het biotoop van de zeldzame noordse woelmuis.

Er is in het gebied voor zover mij bekend nooit over een langere periode aaneengesloten vlinderonderzoek gedaan. De werkgroep heeft er lang geleden af en toe een excursie georganiseerd. In het verleden zeer zeldzame soorten waargenomen zoals de Grote Vuurvlinder (in dit gebied helaas uitgestorven), Stippelrietboorder (*Protarchanara brevilinea*) en de Zeeuwse Grasworteluil (*Apamea oblonga*). Augustus is o.a. de vliegtijd voor beide soorten dus hopelijk worden ze weer gevonden. Gezien de variatie in vegetatie valt er vermoedelijk nog veel te ontdekken.

Het is als de weersomstandigheden het toelaten de bedoeling om ook 's nachts met de lamp op pad te gaan. Aan het einde van de middagexcursie wordt bepaald of de avond- en nachtextcursie doorgaat en waar de lampen geplaatst worden. Het is in ieder geval aan te raden om laarzen mee te nemen. Met de mensen die tussen de middag en avondexcursie in het gebied blijven zoeken we in Earnewâld een plek om iets te eten. Contactpersoon: Reinder Wijma (06-230 35 350)

Zaterdag 24 september 2022: mijnen- en rupsenexcursie Lindevallei (alleen middagexcursie). Aanvang 14.00 uur. Gerrit Tuinstra

Plaats van samenkomst: het einde van het doodlopende weggetje, aan de noordzijde van de Lindevallei. Dit weggetjes is te bereiken vanaf de B-weg langs de Stellingenweg ofwel de N351, en ligt direct naast (aan de oostzijde) de op- en afrit (Wolvega) van de A32. De Amersfoortcoördinaten van deze plek zijn 197.9-543.5.

Tijdens deze middagexcursie gaan we in het bijzonder op zoek naar bladmijnen en rupsen en eventuele andere stadia en verschijningsvormen van dag- en nachtvlinders. Zo kunnen we de kokers van diverse kokermotten (familie Coleophoridae) gaan zoeken. In het bos niet ver van de plaats van samenkomst zijn (waarschijnlijk) op eenvoudige wijze de kokers van de oranje muurkokermot (*Coleophora solitariella*) in grote getale te vinden, op groot muur groeiend langs het wandelpad. Verderop in het gebied groeit op verschillende plekken waterzuring en met een beetje geluk is hierop de koker van de zeldzame moeraskokermot (*Coleophora hydrolapathella*) te vinden.

Qua dagvlinders zitten we natuurlijk aan het eind van het seizoen, maar wie weet, is er bij goede weersomstandigheden nog wat te zien.

Contactpersoon: Gerrit Tuinstra, telefoon 0512-518246, mobiel 06-13684171, e-mail g.tuinstra14@gmail.com.

Informatie over het Fochtelooërveen Judith Bouma

Het gehele gebied is 3300 hectare groot, waarvan 1500 hectare hoogveenlandschap. Het hoogveen is ontstaan na de ijstijd die ongeveer 10.000 jaar geleden eindigde.

Wat heeft het Fochtelooërveen eigenlijk met Oranje, het koningshuis te maken? Vroeger had Nederland naar schatting zo'n 1.000.000 ha (10.000 km²) hoogveen. Zo'n driekwart is door een natuurlijke oorzaak, stijging van de zeespiegel, verdwenen. Maar ook het ontginnen voor turf heeft het hoogveen verder doen verdwijnen. Nu is het zeldzaam om een stukje levend hoogveen aan te treffen in Nederland, er is amper wat overgebleven.

Het laatste restant van het levend hoogveen kreeg een andere waarde, natuurwaarde. Toen Willem I het prinsdom Orange erfde van een neef (1544), kreeg hij de titel Prins van Oranje, Willem van Oranje/Willem de Zwijger. Orange (Franse stad) was het centrum van de sinaasappelhandel. De kleur van de Nationale feestdag, verwijst naar het 'Huis van Oranje'.

Door een gift van meerdere partijen in 1928, waaronder Koningin Wilhelmina van het 'Huis van Oranje', was dat een start tot het behoud van het levend hoogveengebied, het Fochtelooërveen!

In 1938 kocht Natuurmonumenten de eerste hectares Fochtelooërveen. Het laatste restant van het levend hoogveen was inmiddels verdroogd op een klein deel in het centrale deel na.

Met subsidies werden de wijken (sloten), die uitgegraven waren door veenarbeiders, omgeleid. De plannen waren om het hoogveen te behouden, nieuw leven in te blazen en uit te breiden.

Uitgebloeid veenpluis

Nu zou het regenwater vastgehouden kunnen worden om de veengroei te bevorderen. Het waterpeil moest omhoog. Vanaf 1986 tot 1990 zijn deze plannen

Uitgebloeid eenarig wollegras

uitgevoerd. Compartimenten in het hoogveengebied door middel van kades, damwanden en stuwen. De compartimenten bleken te groot te zijn en opnieuw is, met behulp van subsidies en giften, gewerkt om het waterpeil in kleinere compartimenten goed te kunnen ‘dosereren’ en het nodige regenwater hiermee vast te houden. Tussen 1995 en 2000 is er twintig kilometer kade bijgekomen.

De bedoeling was om het waterpeil geleidelijk te verhogen, het gaat hier dan om enkele centimeters per jaar. Elk compartiment is afzonderlijk te regelen. Onder andere de Gladde slang en het Veenhooibeestje kunnen zich dan mee aanpassen.

Het Pijpenstrootje neemt erg veel water op en verdampt vervolgens ook veel hiervan. Hiermee staat het de groei van het veenmosplantje in de weg. Het bevorderen van de groei van veenmossen is nodig om levend hoogveen te behouden. Doordat het Fochtelooërveen hoog ligt, zal het water naar lager gelegen gebied wegstromen. Hoogste punt 12 meter boven NAP, laagste punt 6 meter boven NAP. Vanaf de hogere delen zal het water door middel van stuwen zijn weg vinden in de randzones van het hoogveengebied.

Nieuwe kades, enorm groot onderhoud. Toekomstbestendig?

Droogte heeft de kades aangetast en een deel is versleten. In totaal gaat het om zo'n negentig kilometer aan kades. Niet alle kades zijn verrot, maar een deel is hoognodig

aan vervanging toe, anders droogt het hele gebied uit. Er zal zo'n veertig kilometer vervangen moeten worden. Niet alles tegelijkertijd, er zal gekeken worden naar de natuurwaarden en met zo min mogelijk verstoring.

Er zal de komende jaren enorm veel, onvermijdelijk, vernield worden. Het doel is uiteraard om het hoogveengebied te behouden en toekomstbestendig te maken. Er is nauw overleg met veel verschillende mensen die bepaalde soortgroepen monitoren. De nieuwe kades worden aan de hand van het voorbeeld uit het Bargerveen, dus niet van hout of composiet gemaakt, maar zullen bestaan uit verschillende lagen zand en leem.

Flora en fauna

Het Fochteloërveen herbergt (zeer) bijzondere soorten. Paapjes (gek op nachtvlinders en rupsen daarvan), een derde deel van de broedpopulatie in Nederland

Veenhooibeestje
(*Coenonympha tullia*)

Veenheide-uil rups (*Acronicta menyanthidis*) op Amerikaanse trosbosbes

zit in het hoogveengebied. Grauwe klauwieren broeden hier steeds meer en niet te vergeten het eerste broedgeval van Kraanvogels in Nederland na eeuwen was ook hier, in 2001. Alle drie de inheemse slangensoorten die Nederland kent komen voor in het hoogveengebied. Het Fochteloërveen herbergt de grootste, helaas snel klein wordende, zeldzame populatie Veenhooibeestjes, Groentjes, maar ook de Hoogveenglanslibel en de Noordse glazenmaker.

Lavendelheide, een geweldig soort in het gebied, maar ook enkele zonnedauwsoorten staan hier. De hele klein beestjes, ook daarvan kruipen en vliegen zeer, zeer zeldzame exemplaren rond. En uiteraard de nachtvlinders niet te vergeten, ook unieke soorten zoals bijvoorbeeld het Eikenblad (*Gastropacha quercifolia*), de Late heide-uil (*Xestia agathina*), een Wilgenhermelijnvlinder (*Furcula bifida*) of een Veenheide-uil (*Acronicta menyanthidis*).

Foto's bij dit artikel: Judith Bouma

Exotische vlinder in Hemrik Siep Sinnema

Dryas iulia (oranje passiebloemvlinder). Foto's: Siep Sinnema

Op 27 juli 20121 werden we 's ochtends gebeld door de familie Oosterwoud. Ze hebben aan de Bûtewei hier in Hemrik een boerderij met een grote tuin, waarin allerlei groentes, maar ook heel veel dahlia's worden gekweekt. Dat gebeurt, net zoals alle activiteiten op de boerderij, zonder gif en zo natuurlijk mogelijk. Op de worteltjes in hun tuin hadden we de week ervoor al tientallen rupsen van de koninginnenpage kunnen bewonderen en de familie Oosterwoud was daar zo enthousiast over, dat ze een aantal rupsen zijn gaan kweken en ze hopen in het komende voorjaar een aantal vlinders los te kunnen laten.

Maar daar ging het telefoontje deze keer niet over. Ze vertelden dat er in hun dahlia veld een oranje vlinder rondvlog, die ze nog nooit hadden gezien. Ze beschreven hem zo nauwkeurig, dat ik al een vermoeden had om welke soort het ging. Uiteraard zijn we snel op de fiets gesprongen en gewapend met een camera naar het dahlia veld gesneld. Het is een groot oppervlak met dahlia's, dus het duurde even voor we de vlinder in het vizier kregen. En inderdaad: het was *Dryas iulia*, de oranje passiebloemvlinder uit tropisch Zuid-Amerika en Midden-Amerika tot in het zuiden van de Verenigde Staten (zuiden van Texas en Florida). Toen onze dochter in Zuid-Texas woonde, hebben we deze vlinder daar ook wel gezien, ze hadden zelfs eitjes en rupsen op de passiebloem in hun tuin. Het is een grote, fel oranje gekleurde

vlinder met een spanwijdte van zo'n 8 cm. Iemand, die wel eens in een vlindertuin is geweest, zal deze vlinder wel kennen, want in vlindertuinen is hij erg populair omdat hij gemakkelijk te kweken is. Het is een vlinder uit de familie van de Nymphalidae (de familie waartoe o.a. onze vossen en parelmoervlinders horen) en om precies te zijn uit de onderfamilie van de

passiebloemvlinders (Heliconiinae).

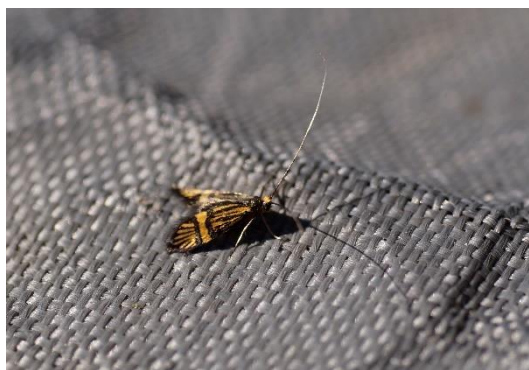
We hebben de vlinder een hele tijd kunnen volgen terwijl hij van bloem naar bloem vloog en ik heb er ook een flink aantal foto's van kunnen nemen.

Op waarneming.nl is te zien, dat er nog een paar oranje passiebloemvlinders in Nederland zijn gezien in 2021. Hoe de vlinder in Hemrik terecht is gekomen? Dat zullen we nooit precies weten, maar de kans is groot dat het een ontsnapt exemplaar is uit een van de vlindertuinen in Nederland. Het kan ook zijn dat de pop met een plant is meegereisd uit zo'n tuin en later is uitgekomen. Hoe dan ook, het was een bijzondere ervaring om zo'n exotische vlinder in ons dorp te zien vliegen.

***Nemophora congruella* (geaderde langsprietmot) – een bijzondere vondst!**

Gerrit Tuinstra

Op 4 maart j.l. stuurde Herre Seepma via Whats-app een foto van een langsprietmot, met daarbij de opmerking: 'dit lijkt me haast onwaarschijnlijk vroeg voor degeerella'! De vlinder op de foto deed sterk denken aan de in Nederland algemeen voorkomende geelbandlangsprietmot (*Nemophora degeerella*).

Echter, deze soort is als imago pas veel later in het jaar actief. Maar omdat de vlinder door Herre in huis gevonden was, zou het mogelijk zijn geweest dat er een rups als verstekeling meegekomen was naar binnen en daar, vanwege de warmte, eerder dan normaal uit

Nemophora congruella

Foto: Herre Seepma

de pop was gekropen.

Herre gaf tevens aan dat het om een heel klein exemplaar ging, kleiner dan de gebruikelijke geelbandlangsprietmotten. Maar op zich zou dit weer kunnen passen bij het binnenhuis, ofwel niet in de natuurlijke omgeving, 'uitkweken' van een rups tot vlinder.

Aan de hand van de foto werd nagegaan of het een andere in Nederland voorkomende langsprietmot kon zijn. De geogde langsprietmot (*N. oxsenheimerella*) lijkt enigszins op de geelbandlangsprietmot, maar beide soorten zijn toch betrekkelijk eenvoudig van elkaar te onderscheiden, op basis van het uiterlijk. Inmiddels was wel duidelijk dat het niet om een van deze twee soorten ging!

Aan Herre werd gevraagd om de vlinder te bewaren. Dezelfde dag nog werd een bezoekje aan huize Seepma gebracht, om de vlinder daarna mee te kunnen nemen voor nader onderzoek. Intussen was door een 'noodlottig voorval' de vlinder helaas gedood en onherkenbaar beschadigd geraakt. Dat het een langsprietmot was, was nog net te zien, maar andere uiterlijke kenmerken waren niet meer aanwezig. Derhalve werd besloten om een genitaalpreparaat te maken van het exemplaar. Dit bleek gelukkig nog wel mogelijk! Toch kon hiermee de determinatie nog steeds niet gemaakt worden, mede omdat er vrijwel geen goede afbeeldingen van de genitaalapparaten van vrouwelijke langsprietmotten (het was een vrouwtje) gevonden konden worden in de beschikbare literatuur en op het internet. En al helemaal niet van de soort waarvan intussen het vermoeden was dat die het wel eens kon zijn!

De enige mogelijkheid was om nog eens goed naar de door Herre gemaakte foto te kijken en de vlinder te vergelijken met afbeeldingen van andere, gelijkende langsprietmotten, waarbij al snel duidelijk werd dat het om *Nemophora congruella* moest gaan. In een Zweeds boek wordt deze soort – en gelijkende soorten – overduidelijk afgebeeld! Ter bevestiging van de determinatie werd Herre's foto opgestuurd naar een Zwitserse specialist op het gebied van de langsprietmotten, alsook naar Tymo Muus. Eerder was met Tymo al eens contact geweest over de mogelijke vondst van *N. congruella* in Nederland en hij had zich al eens in de soort verdiept. Hij kon zich geheel vinden in de determinatie als *N. congruella*. Van de Zwitser is tot op het moment van het schrijven van dit artikel nog geen reactie ontvangen. Opwinding alom uiteraard, want Herre's exemplaar zou daarmee de eerste waarneming van de vlinder in Nederland zijn! Tymo had in de tussentijd al wat rondgeneusd in de waarnemingen van geelbandlangsprietmotten, gemeld op de website waarneming.nl, en stuurde een link naar een waarneming van een 'geelbandlangsprietmot' van 23 februari 2020 te Gouda. Ook hier klopt de datum niet voor deze soort en ook hier wordt bij de waarneming vermeld 'binnenshuis'. De foto bij de waarneming toont eveneens *Nemophora congruella*.

Voor beide exemplaren die tot nu toe uit Nederland bekend zijn, geldt dat de kans groot is dat het 'adventieven' betreft, d.w.z. exemplaren die door menselijk handelen meegenomen zijn. Herre gaf aan recent een bakje met narcissen, bekleed met mos,

in huis te hebben gekregen. Wellicht is in dit bakje, mogelijk in het mos, de rups terecht gekomen. Omdat de rupsen van langsprietmotten in ‘zakjes’ leven, is het misschien mogelijk om dit zakje nog op te zoeken in het narcissenbakje. Herre heeft er al naar gezocht maar nog niks kunnen vinden. Als de narcissen uitgebloeid zijn volgt nog een poging.

Nemophora congruella is een soort die maar weinig gezien wordt en in Europa vooral in berggebieden in het midden en oosten van Europa voorkomt (Bryner 2020). Bryner schrijft dat in de Jura de vindplaatsen van de soort vooral op noordhellingen liggen of in koele, schaduwrijke gemengde bossen met een groot aandeel van gewone zilverspar (*Abies alba*). De rupsen leven op dood organisch materiaal, op de bosbodem. Ze leven in zakjes die ze zelf vervaardigen van bladfragmenten. Opvallend voor deze soort is dat ze naalden of delen daarvan in de zak verwerken en daarmee onmiskkenbaar zijn (Bryner 2020).

In de Catalogus van de Belgische Lepidoptera (De Prins 2016) wordt *Nemophora congruella* vermeld van vóór 1980 uit de provincie Luik. Hier wordt de Nederlandse naam ‘geaderde langsprietmot’ gebruikt voor de soort. Op de website waarnemingen.be worden drie vangsten vermeld, waarvan één die bevestigd is aan de hand van een foto. Dit exemplaar werd op 2 juni 2019 gevangen in een lichtval.

Gebruikte literatuur

Bryner R, 2020. Adelidae (Lepidoptera): Beitrag zur Kenntnis der Biologie und Bestimmungshilfe für die Europäi Arten. Contributions to Natural History: Scientific Papers from the Natural History Museum Bern.

Prins W de, 2016. Catalogus van de Belgische Lepidoptera. Entomobrochure 9. Vlaamse Vereniging voor Entomologie.

Nachtvlinders in het Bosk fan Pylkwier 2021 Jaap Schelvis

In 2021 heb ik in totaal 10 x met lamp, laken en generator in Pylkwier gestaan tussen 23 maart en 13 november. De eerste 2 tellingen moesten vroeger dan gepland worden beëindigd vanwege de toen ingestelde avondklok in verband met de Corona-maatregelen. Tijdens deze tellingen vroeg in het voorjaar werden dan ook maar weinig soorten vastgesteld net als bij de telling in november. Wel werd er die avonden ook gesmeerd waardoor er nog een aantal extra soorten kon worden waargenomen.

Er werd op 3 verschillende plekken in het gebied 'gelicht', waarbij de hoogste aantallen steeds werden gezien op de meest centrale locatie. Daar werden in de

Zilveren groenuil (*Pseudoips prasinana*), vlinder en rups.

Gevlekte groenuil (*Mormo alpium*)   Wilgenhoutrups (*Cossus cossus*)

nacht van 17 op 18 juni 2021 96 soorten (29 micro's en 67 macro's) vastgesteld. Naast de lichtopstelling werden er nog nachtvlinders vastgesteld door gericht zoeken naar bladmijnen, het al genoemde smeren en als min of meer 'toevallige' vondsten van rupsen of volwassen vlinders. Een aantal rupsen is verzameld om op te kweken om op die manier met zekerheid vast te stellen om welke soort het gaat.

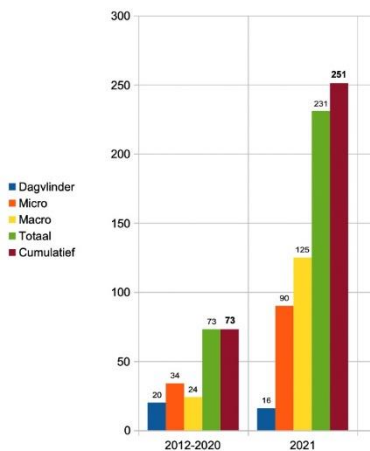

Maantandvlinder
(*Drymonia ruficornis*)

Eikenvoorjaarsuil
(*Orthosia miniosa*)

In totaal werden met de boven beschreven methodes in 2021 (ten minste) 215 soorten nachtvlinders vastgesteld verdeeld over 90 micro's en 125 macro's. Het totaal aantal vastgestelde nachtvlinders in Pylkwier tot en met 2021 komt daarmee op 231 soorten. Van zo veel mogelijk soorten probeer ik foto's te maken van diverse ontwikkelingsstadia. Tot en met 2021 resulteerde dat in 1 foto van eitjes (Blauwrandspanner), 30 soorten rupsen of bladmineers, 10 poppen van nachtvlinders en 193 imago's.

Van de dag- en nachtvlinders samen zijn er nu in het bos van Pylkwier door mij 251 soorten vastgesteld. De verwachting is dat daar nog hooguit een handvol dagvlinders aan kan worden toegevoegd, maar dat er bij de nachtvlinders zeker nog veel soorten te ontdekken zijn.

Hoeveel het er precies zullen worden valt niet te zeggen, maar 400 soorten lijkt op dit moment een mooi streefaantal. In 2022 zal op een vergelijkbare manier worden geïnventariseerd waarbij mogelijk als extra methode nog het gebruik van feromonen voor wesvlinders zal worden ingezet.

Foto's bij dit artikel: Jaap Schelvis

Mottenzot Judith Bouma

Mottenzot, als geboren Brabantse (ook wel ‘reserve Belg’ genoemd), spreekt mottenzot mij wel aan. Het is een woord wat ik eens voorbij zag komen en het graag even gebruik. Waarom? Om aan te geven dat het écht zo is, althans, zo ergaaf ik het na een paar jaar meehobbelen met de nachtvlinderaars. Dat het verslavend is dat nachtvlindere heb ik het eerder over gehad, maar dat het zó erg zou zijn kon ik toen nog niet bedenken. Ik werd niet gewaarschuwd, dus bij dezen, mocht u het overwegen om te gaan nachtvlindere? Bezint, eer gij begint!

Wij wonen midden tussen de weilanden in een vrij donker stuk in Zuidoost Fryslân. Als ik de lamp aanzet bij het laken, dan is dat één van de weinige lichtbronnen in de

Gehakkelde spanner
(*Ennomos erosaria*)

Turkse uil
(*Chrysodeixis chalcites*)

Windepilstaart
(*Agrius convolvuli*)

Sieringenvlinder
(*Apeira syringaria*)

omgeving en misschien dat daardoor toch net wat meer nachtvinders de plek weten te vinden. Bovendien zit onze regio grotendeels op de overgang van hooggelegen zandgrond naar de laaggelegen veengrond, wat ook voor de Friese soorten net wat anders kan zijn.

Ik heb een boek, prachtig, over nachtvinders. Iedereen die zo met nachtvinders is begonnen, respect voor! Ik heb in het begin ook een poging gedaan, maar dacht ik eindelijk eentje gevonden te hebben, komt hij hier niet eens voor, zoveel gelijkenissen met andere soorten. Er staan ook bladzijden vol van dezelfde soort in die zo ongelooflijk veel afwijken van elkaar, dat het mij gaat duizelen op dat moment. OBS identify, voor mij een uitkomst! Er zijn al best wat soorten die ik niet meer hoef na te kijken en langzamerhand

Eikenuiltje (*Dryobotodes eremita*)

Maansikkeluil (*Agrochola lunosa*)

heb leren kennen. Maar OBS identify geeft me ook geregeld een richting waar ik zoeken kan. Het klopt zeker niet altijd, dan zoek ik gewoon verder. Ik staar me niet blind op de applicatie.

Gewaarschuwd voor de gekte, nee. Maar ook niet voor de chaos die het in een PC kan veroorzaken. Ik heb meer nachtvlinderfoto's dan ik aan kan. Ik kom er wel uit, maar poeh, wat veel. Als ik alles al direct een naam kon geven was het gemakkelijker, nu check ik vaak nog eens extra. En als je achter gaat lopen, dan wordt het een chaos dus, die ikzelf veroorzaakte en ook zelf moet oppakken. Een mapje met twijfels staat apart voor de deskundigen in de VWF. Want ik moet eerlijk zeggen, de hulp is fantastisch en razendsnel!!

De wetenschappelijke namen; ben soms al blij dat ik de Nederlandse namen kan onthouden. Dus dat moet erin gaan 'groeien'.

Inmiddels hebben we in de tuin al zoveel ontzettend leuke, ook zeldzame, soorten, dat het alleen daardoor al nóg leuker en uitdagender wordt.

Tijdens de stilte in de omgeving, horen we veel; Boomkikkertjes, maar ook in de verte Roerdompen, uilen, in de tuin en aan de rand Kwartels en zelfs een keer een Nachtzwaluw. Maar ook een kijkertje af en toe, een jong Vosje die zijn nieuwsgierigheid niet kan bedwingen ..

Populierengouduil (*Xanthia ocellaris*)

Duinhalmuiltje (*Litologia literosa*)

Even een kleine selectie aan leuke nachtvlindersoorten:

Duinhalmuiltje - *Litologia literosa*

Eikenuiltje - *Dryobotodes eremita*

Gehakkelde spanner - *Ennomos erosaria*

Gevlekte winteruil - *Conistra rubiginea*

Maansikkeluil - *Agrochola lunosa*

Populierengouduil - *Xanthia ocellaris*

Seringenvlinder - *Apeira syringaria*

Turkse uil - *Chrysodeixis chalcites*

Walstropijlstaart - *Hyles gallii* waarvan 5(!) tegelijkertijd

Wilgenhermelijnvlinder - *Furcula bifida*

Windepilstaart - *Agrius convolvuli*

Zoals de Windepilstaart aan kwam vliegen leek het in eerste instantie een vogel of vleermuis, ontzettend groot. Op de grond nagemeten, van de linkervleugelpunt tot de rechter maar liefst veertien/14 centimeter! Het lijf van kop tot kont zeven/7 centimeter.

Nog even een dingetje. Na een drukke nachtvlinderavond met echt overal nachtvlinders, op het laken, in de struiken, op de grond en waar eigenlijk niet. Om te voorkomen dat ik ze op de stoep doodtrap zet ik met een krijtje overal een cirkeltje om, ziet er de volgende dag ook leuk uit zo'n versierde stoep.

Beste lezers, het is verslavend, klopt. Maar is het echt zo erg? Volmondig nee!

Wel moet ik bekennen dat ik sinds halverwege dit jaar in een praatgroepje zit met gelijkgestemden en dat helpt mij er doorheen ...

Foto's bij dit artikel: Judith Bouma

Leuke waarnemingen uit Gaasterland 2021 Andy Saunders

***Eupithecia dodoneata* (eikendwergspanner)**

Mijn doel was om in 2021 voor het laatst te vlinderen in de Bremer Wildernis, en om een begin te maken in de Starnumanbossen. De Starnumanbossen liggen vlak bij de Bremer Wildernis, maar de bossen zijn heel anders, met een rabattenstructuur. In het westelijke deel heeft Staatsbosbeheer een 'oerbos' gemaakt, dus ze hebben er geen oud hout uitgehaald.

Begin mei is de tijd voor *Eupithecia abbreviata* (voorjaarsdwergspanner). Een hele gewone dwergspanner, die gevonden wordt door heel Friesland. Ik heb hem vaak in mijn achtertuin in Sneek. Op 8 mei in de Bremer Wildernis en 13 mei in de Starnumanbossen zaten tussen de *abbreviata*'s een aantal lichtere dwergspanners met kortere vleugels. In totaal nam ik zes vlinders mee naar huis voor foto's en om ze te determineren; twee van de Bremer Wildernis en vier van de Starnumanbossen. Ik was vrij zeker dat alle exemplaren niet voorjaarsdwergspanners betroffen, maar eikendwergspanners (*E. dodoneata*). Omdat de dwergspanners lastig op naam zijn te brengen heb ik voor de zekerheid de zes vlinders naar Gerrit Tuinstra gestuurd voor determineren met genitaalpreparaten. Na een aantal dagen kreeg ik het leuke nieuws dat alle zes inderdaad eikendwergspanners waren. Ik wil graag Gerrit bedanken voor het maken van de genitaalpreparaten.

Eupithecia dodoneata, eikendwergsp

Eupithecia abbreviata, voorjaarsdwergspanner

***Mythimna vitellina* (zuidelijke grasuil)**

In 2021 was ik veel meer bezig met smeren dan in andere jaren. Tijdens het jaar heb ik leuke soorten gezien, bijvoorbeeld *Catocala fraxini* (blauw weeskind) en *Mormo maura* (zwart weeskind). Mijn doel op 7 oktober was om de fraaie uil *Gripesia aprilina* (diana-uil) te vinden in de Starnumanbossen. Ik had rond de 30 boomstammen gesmeerd en ging toen een ronde langs de bomen lopen. Helaas niets bijzonders, alleen de gewone bosbesuil (*Conistra vaccinii*) en wachtervlinder (*Eupsilia transversa*). Tijdens de tweede ronde zat er op de eerste boomstam, dus aan de buitenkant van het bos, iets anders. Geen diana-uil, maar zeker iets nieuws voor mij. Snel in een potje en naar de auto voor het vlinderboek. Wat een verrassing, het was de trekvlinder *Mythimna vitellina* (zuidelijke grasuil)!

Mythimna vitellina, zuidelijke grasuil

Foto's bij dit artikel: Andy Saunders

Op veel plekken is het tegenwoordige boerenland niet geschikt voor de meeste vlindersoorten en andere insecten. Er wordt een product gemaakt, zoals gras of maïs, als ‘basisproduct’ voor de melk, en (poot)aardappelen, bieten of uien in de akkerbouwgebieden. Het land wordt op veel plekken intensief bemest en bewerkt; geploegd, gezaaid, geoogst en het gras wordt meerdere keren in een seizoen – in één keer en in korte tijd – gemaaid. Plekken waar vlinders nog zouden kunnen gedijen zijn slootkanten en overhoekjes, maar ook deze kennen tegenwoordig veelal een intensief beheer of zijn verdwenen. Aan het eind van het seizoen gaat alles ‘netjes’ de winter in, na de oogst, het maaien en het schonen van de sloten. Dit geldt overigens niet alleen voor het boerenland. Ook wegbeheerders doen goed hun best om overhoeken, bermen en bermsloten ‘netjes’ te houden. Kort voor de winter, maar ook gedurende het seizoen ervoor. Overigens is het schonen van sloten natuurlijk nodig en maaien niet per definitie slecht. Als er niet gemaaid wordt zullen soortenrijke bermen verruigen, met alle gevolgen van dien. Maar een extensiever beheer zal op bepaalde plekken wellicht goed mogelijk zijn. Gefaseerd schonen en maaien en ook delen in de winter laten staan, zullen ongetwijfeld bijdragen aan de overleving van vlinders en andere insecten, tot in het volgende voorjaar.

Maar we moeten ook naar onszelf kijken! In stedelijk gebied wordt er door de burger al snel steen en been geklaagd, als er minder gemaaid wordt in bermen en gazons en het afgevallen blad niet rap opgeruimd wordt – door bezuinigingen of een (bewust gekozen) aangepast, extensiever of – als je het zo wilt noemen – ‘ecologisch’ beheer. En tot slot in onze eigen tuin, waar we zelf over de inrichting en het beheer gaan. Ook hier is in veel gevallen nog veel winst te behalen. Een betegelde tuin biedt vrijwel geen ruimte voor insecten. Ja, voor mieren, maar die zijn dan weer vervelend!

Gelukkig is er bij allerlei partijen de laatste jaren wel een kentering zichtbaar en dat is ook wel nodig, na de dramatische achteruitgang van o.a. insecten! Tegel eruit, groen erin, als het gaat om onze eigen tuin, een langzaam veranderend bermbeheer en een ander beheer, soms op kleine, soms op wat grotere schaal, in agrarische gebieden.

Vanuit mijn werk ben ik betrokken bij het ‘agrarisch natuur- en landschapsbeheer’, dat op verschillende wijzen en voor verschillende doeleinden uitgevoerd wordt, zoals het beheer van kleine landschapselementen en het akkerbeheer. Binnen het akkerbeheer zijn in verschillende delen van Friesland de leden van diverse agrarische collectieven bezig met de aanleg en het beheer van zgn. vogelakkers en kruidenrijke akkerranden, in akkerbouwgebieden langs de Wadden (collectief Waadrâne), ten noorden van de Noardlike Fryske Wâlden (gelijknamige collectief) en in het zuidoosten van de provincie (collectief ELAN). Vaak zijn bepaalde vogelsoorten aangewezen als ‘doelsoorten’ van het gevoerde beheer, maar zullen ook andere dieren ervan profiteren, waaronder onze vlinders. In de zuidoosthoek worden zgn. wintervoedselakkers aangelegd. Akkers die ingezaaid worden met granen en

zonnebloemen, die niet geogst worden en waarvan de opbrengst dus ten goede komt aan overwinterende vogels. Groepen van tientallen tot honderden vinkachtigen, gorzen en andere soorten zijn hier geen zeldzaamheid. Vinken, groenlingen, putters

en kepen (deze ‘winter’ opvallend veel), rietgorzen en vele geelgorzen, maar ook predatoren zoals reigers (blauwe en groter zilver), buizerd, torenvalk, sperwer en blauwe kiekendief worden regelmatig gezien. Deze maatregel is vrij specifiek dus voor overwinterende vogels. De vogelakkers en kruidenrijke randen zijn veel meer gericht op broedvogels. Soorten zoals veldleeuwerik, gele kwikstaart en kwartel vinden er een geschikt broedbiotoop, of een plek om er te foerageren. Dit laatste met name omdat er (in een deel of het gehele perceel) allerlei bloemen ingezaaid worden, naast tarwe, rogge en gerst. De ingezaaide bloemen zijn niet altijd geschikt als waardplanten voor onze vlinders en na verloop van tijd (soms enkele jaren) worden ze weer ondergeploegd en opnieuw ingezaaid, dus als (stabiel) voortplantingsbiotoop zijn ze niet altijd geschikt en is er nog wel verbetering mogelijk. Maar door het (over het algemeen) ruime nectaraanbod is er wel veel voedsel te vinden voor (de imago’s van) vlinders, bijen, zweefvliegen en andere insecten.

In de afgelopen jaren heb ik diverse vogelakkers en kruidenrijke akkerranden bekeken, in het noorden van Friesland – ruwweg vanaf Hallum, via Holwerd, Ternaard, Oosternijkerk en Anjum, tot aan Engwierum – en hier de (dag)vlinders en hommels geïnventariseerd, gedurende een aantal bezoeken. Wat me in het bijzonder opviel waren de hommels! Diverse soorten en soms aanwezig in grote aantallen. In veel gevallen waren dat de gewonere soorten zoals de aardhommel

(complex), steenhommel en akkerhommel, waarbij in een half uur tijd per locatie enkele tientallen tot (naar schatting) soms 300-500 exemplaren waargenomen

Dagpauwoog (*Inachis io*) en koninginnenpage (*Papilio machaon*)

werden. Andere, elders gewonere soorten, zoals de veldhommel en gewone koekoekshommel, werden veel minder gezien. Een zeldzaamheid, die in grote delen van Nederland vrijwel niet meer voorkomt, is de grashommel. In de agrarische percelen was het steeds een zeldzaamheid, maar in de bermen werd de soort met enige regelmaat waargenomen. Een andere soort, die de laatste decennia in Nederland hard achteruitgegaan is en voornamelijk nog in het Waddengebied en in de Zeeuwse en Zuidhollandse Delta voorkomt, is de moshommel. Deze prachtige hommel werd regelmatig waargenomen, in de bermen maar juist ook in de vogelakkers en kruidenrijke akkerranden! De hommels werden veelal foeragerend waargenomen, op allerlei planten zoals diverse klaversoorten, luzerne en bernagie. Twee planten waren het meest in trek: eerst de phacelia en later in het seizoen de zonnebloemen!

Het aantal nachtvlinders dat waargenomen werd is beperkt, maar dat aantal zal flink op kunnen lopen als de percelen 's nachts bezocht zouden worden. Waargenomen soorten zijn bleke grasmot (*Crambus perlilla*), gamma-uil (*Autographa gamma*), gestreepte goudspanner (*Camptogramma bilineata*), gewone bandspanner (*Epirrhoe*

alternata), gewone grasmot (*Chrysoteuchia culmella*), goudvenstertje (*Plusia festucae*), katoendaguil (*Helicoverpa armigera*), klaverspanner (*Chiasmia clathrata*), koolmotje (*Plusia festucae*), koperuil (*Diachrysia chrysitis*), lieveling (*Timandra comae*), paardenkopbladoller (*Endothenia quadrimaculana*), sergeant-majoortje (*Cydia compositella*), spurrie-uil (*Discestra trifolii*), waterleliemotje (*Elophila nymphaeata*), weegbreemot (*Pyrausta despicata*) en zwartvlekdwergspanner (*Gymnoscelis rufifasciata*). Van de katoendaguil, een trekvlinder, werden in 2019 drie exemplaren gezien en in 2020 zes. Twee keer werden foeragerende vlinders gezien, op rode klaver en phacelia, en één keer werd waargenomen dat een vlinder eitjes afzette op incarnaatklaver, op een uitgebloeide bloem!

Het aantal dagvlinders is natuurlijk veel beperkter, maar soms werden flinke aantallen gezien van soorten als de diverse witjes (*Pieris spec.*), kleine vos (*Aglais urticae*), distelvlinder (*Vanessa cardui*) en atalanta (*Vanessa atalanta*). Daarnaast werden met enige regelmaat hooibeestje (*Coenonympha pamphilus*) en dagpauwoog (*Inachis io*) gezien. Zeldzamer waren de waarnemingen van bruin zandooie (*Maniola jurtina*), icarusblauwtje (*Polyommatus icarus*), oranje luzernevlinder (*Colias crocea*) en zwartsprietdikkopje (*Thymelicus lineola*). Eenmaal werd een bruin blauwtje (*Aricia agestis*) gezien! De meeste waarnemingen betroffen imago's. Opvallend in 2019 waren de vele rupsen van de distelvlinder (vretend) op phacelia en kaasjeskruid.

In het zuidoosten van de Friesland heb ik niet specifiek naar insecten gekeken, maar toch een en ander gezien, tijdens het inventariseren van vogels in de vogelakkers. Erg leuk was de waarneming van nota bene een koninginnenpage (*Papilio machaon*), op 9 juni van het afgelopen seizoen, nabij Oosterwolde. Mijn allereerste koninginnepage in Friesland!

Kortom, de vogelakkers en kruidenrijke akkerranden zijn dus niet alleen geschikt voor vogels!

Foto's bij dit artikel: Gerrit Tuinstra

Friese namen macronachtvlinders

Gerard Bergsma

Reeds vanaf 2009 bestaat de wens van de Vlinderwerkgroep Friesland om de macronachtvlinders Friese namen te geven. De wens bleef lang op de plank liggen, totdat Sake Roodbergen in het kader van zijn Friestalige boekenreeks in 2014 begon aan een nieuwe uitdaging, een boekje over zo'n 200 soorten nachtvlinders. De Friese namen voor deze soorten werden door het bestuur van de Vlinderwerkgroep en Sake Roodbergen aan de hand van een aantal basisrichtlijnen vastgesteld. De Fryske Natoergids 'Nachtflinters' van Sake verscheen in 2016. Daarna

was het de bedoeling, dat ook de overige macronachtvlinders van een Friese naam zouden worden voorzien. Dit liep spaak door het opstarten in 2016 van het nieuwe dagvlinderproject dat in het voorjaar van 2021 werd afgerond met het verschijnen van 'Dagvlinders in Fryslân - veranderingen vastgelegd'.

In de zomer van 2021 werd het project 'Friese namen macronachtvlinders' weer opgepakt en inmiddels zijn de namen voor ongeveer 900 soorten **voorlopig** bepaald. De eerder overeengekomen basisrichtlijnen (2015) werden hiervoor aangehouden. Deze luiden in volgorde van belangrijkheid:

1. Historische Friese namen (volgens het boek 'De Vlinders van Friesland' van B.J. Lempke - 1985) aanhouden, wanneer die namen logisch, toepasselijk en verantwoord zijn.

2. Indien dat niet zo is, dan kijken naar de **oude Nederlandse benaming** en deze vertalen naar het Fries.

3. Indien er ook geen **oude Nederlandse benaming** voorhanden is, dan de **huidige Nederlandse benaming** volgen (conform de nieuwe veldgids voor nachtvinders voor Nederland en België) en deze vertalen naar het Fries.

> In aanvulling op de drie bovenvermelde hoofdregels werd tevens rekening gehouden met een viertal aanbevelingen die Sake Roodbergen bij het maken van zijn boek 'Nachtfinters' (2016) had opgesteld, namelijk:

a. Zo dicht mogelijk bij de Nederlandse benaming blijven.

b. Niet benauwd zijn om oude vlindernamen in 'Lempke' (1985) los te laten en te zoeken naar een meer correcte Nederlandse benaming, of zelfs te kiezen voor de huidige Nederlandse naamgeving.

c. Zorgen voor eenduidigheid in de naamgeving.

d. Namen moeten zo mogelijk biologische informatie geven en/of informatie die de vlinder kan duiden voor diens verschijningsperiode (als imago).

Het volgen van bovengenoemde richtlijnen bleek de beste manier om een correcte Friese naamgeving te realiseren. De volgende bronnen werden geraadpleegd:

- Het boek 'De Vlinders van Friesland' van Barend J. Lempke.

- Het boek 'Nachtfinters' van Sake P. Roodbergen.

- Het boek 'Nachtvinders belicht' (2013); uitgave van De Vlinderstichting en de Werkgroep Vlinderfaunistiek.

- De website van De Vlinderstichting.

- De nieuwe veldgids Nachtvinders voor Nederland en België (2015).

- Het Nachtvinderboek Macronachtvlinders van Nederland en België (Jeroen Voogd - 2019).

- Namenlijst Nederlands-Frysk van It Fryske Gea (2020).

- Webpagina 'Fryske nammen foar organismen'.

- Appverkeer Sectie Ter Haar over waarnemingen van nieuwe soorten macronachtvlinders voor Nederland.

- Waarneming.nl (Nederlandse waarnemingen).

- Waarneming.be (België).

- Lepiforum.org (Duitsland - Europese landen).

- Het boek 'British Moths' second edition (Chris Manley - 2015).
- Het boek 'Guide des Papillons Nocturnes de France' (Roland Robineau - 2007).
De volgende fase is de controle van de Friese namen, want er zijn nog een aantal losse eindjes waar een besluit over moet worden genomen. Dit zal in samenspraak met Sake Roodbergen worden gedaan, net zoals in 2015. Vervolgens zal het resultaat worden voorgelegd aan een lexicograaf (taalkundige) van de Fryske Akademy. Het eindresultaat zal voor de Friese taal moeten worden geratificeerd waarna publicatie zal kunnen plaatsvinden, bijvoorbeeld op internet (Fryske nammen foar organismen), website Vlinderwerkgroep Friesland, It Fryske Gea, website van De Vlinderstichting.

Bijzonder vlinderjaar 2021 Anneke van der Veen

Het was zeker nog steeds een bijzonder jaar, wat omgang betreft. Er waren nog steeds regels, o.a. qua groepsomvang, wat voor ons (als bestuur) gevolgen had met het organiseren van vlinderexcursies en bijeenkomsten. Gelukkig konden we zelf wel op pad gaan of een val/laken opzetten.

Ook dit jaar kon ik weer nieuwe (tuin)soorten bijschrijven. In totaal 52, in de vorm van macro, micro, copula, rups, vleugelloze vrouwtjes en wespvlinder. Ik ga hier enkele met u doornemen. Blijf vooral verder lezen, het zal u niet tegenvallen.

Links:
*Agriopsis
leucophaearia*
(kleine
voorjaarsspanner)

Rechts:
*Agriopsis
marginaria*
(grote
voorjaarsspanner)

Het begon al gelijk vroeg in het jaar 2021, dat ik de 1^e nieuwe individuen kon noteren.

- Op 23 februari zat er een vleugelloos vrouwtje van de *Agriopsis leucophaearia* (kleine voorjaarsspanner) en een vleugelloos vrouwtje van de *Agriopsis marginaria* (grote voorjaarsspanner) in de lichtval. Dit zijn toch maar bijzondere wezentjes in

de vlinderwereld. Ze worden geboren met sterk gereduceerde vleugels en leven maar erg kort. Ze steken al hun energie in de voortplanting. Soms kunnen ze toch nog even vliegen, wanneer ze al parend meeliften met het mannetje. Naar alle waarschijnlijkheid zijn ook deze individuen op die manier in mijn vlinderval terecht gekomen.

- Op 30 maart zat er in de lichtval een *Bankesia conspurcatella* (voorjaarszakdrager).
- Op 12 mei zat er een micro in mijn vlinderval, de *Caloptilia honoratella* (bleke esdoornstelmtot).

Via app-contact met Gerrit Tuinstra, die op zijn beurt weer bevestiging heeft gevraagd bij Marcel Prick, die deze soort voor het eerst had in Nederland in 2016. En zijn antwoord luidde: onmiskenbaar!

Caloptilia honoratella
(bleke
esdoornstelmtot)

- Op 13 mei alweer een nieuwe soort en wéér een micro: *Elachista canapennella* (zilveren grasmineermot).
- Op 5 juni kwamen er 2 nieuwe tuinsoorten aanvliegen op het laken: de *Hada plebeja* (schaaruil) en de *Lacanobia w-latinum* (brede-w-uil). Ook op die avond bracht de *Eupithecia insigniata* (fruitboomdwergspanner) voor de 1e keer dit jaar een bezoek. Dit was tevens de laatste keer in tegenstelling tot 6x vorig jaar.

- Op 11 juni stonden we met een select groepje van de VWF bij Judith Bouma in haar tuin met 5 lakens. Het bleek echt een super avond te worden en dat was niet alleen vanwege de vlinders, maar ook de innerlijke mens werd goed verzorgd! We hadden maar liefst 110 macro-soorten en 29 micro-soorten! Dat is een topscore voor een privé tuin! Zelf kon ik hierdoor een nieuwe soort noteren, nl de micro *Ancylis diminutana* (lichte haakbladroller).

- Op 17 juni maar weer eens het laken opgezet, want het beloofde wederom een mooie avond/nacht te worden, qua temperatuur. En dat werd het ook. Met 87

Pasiphila chloerata
(sleedoorndwergspanner)

macro- en 23 micro-soorten, mocht ik niet klagen.

Ik had deze keer wel een heel bijzondere dwergspanner op het laken: *Pasiphila chloerata* (sleedoorndwergspanner), wederom met dank aan Gerrit voor de bevestiging. Ook op die avond nog een nieuwe micro-soort: *Gypsonoma sociana* (witsnuitpopulieren bladroller).

Macaria brunneata (bosbesbruintje)

Aphelia paleana (gele bladroller)

- Op 20 juni kwam er voor mij wel een heel onverwachte macro op bezoek in de lichtval: *Macaria brunneata* (bosbesbruintje). Op de Vlinderstichting site las ik het volgende over habitat en waardplant:

Habitat

Oude dennen- en berkenbossen, met ondergroei van bosbes; ook berkenopslag en meer open gebieden. De soort heeft voorkeur voor weelderig groeiende bosbesvegetatie en is gevoelig voor overbegrazing.

Waardplanten

In Nederland alleen bekend van (blauwe) bosbes; volgens sommige bronnen ook ratelpopulier en wilg.

Nu ken ik hier geen bosbes in de directe omgeving, wél ratelpopulier en wilg.

En het ging maar door. Twee dagen later, 22 juni, diende zich alweer een nieuwe soort aan: *Aphelia paleana* (gele bladroller)

- Op 26 juni in de lichtval een prachtig klein microotje: *Monopis obviella* (geel kijkgaatje) en een nieuwe grasuil soort: *Mythimna pudorina* (grijze grasuil).

- Op 3 juli in de lichtval weer 2 nieuwe microsoorten: *Apotomis sororculana* (variabele marmerbladroller) en de *Tischeria ekebladella* (gewone eikenvlekmot).

- Op 11 juli had ik 67 macro- en 28 micro-soorten in de lichtval, waaronder een nieuwe bijzondere tuonsoort: *Lacanobia splendens* (moeras-w-uil). Er bezoeken toch steeds meer 'moeras-beesten' onze tuin. Nu is dat niet zo verwonderlijk, daar het Blotevoetenpad (zie kaartje pag. 30) hemelsbreed niet ver van ons vandaan ligt.

Monopis obviella (geel kijkgaatje)

Mythimna pudorina (grijze grasuil)

Bij de pijl staat ons huis.

Lacanobia splendens
(moeras-w-uil)

- Zo belandde er ook een nieuwe ‘moeras’ tuinsoort in de lichtval op 13 juli: *Plusia putnami* (moerasgoudvenstertje).
- Op 17 juli een nieuwe micro in de lichtval: *Stathmopoda pedella* (pootmot) en een nieuwe macro tuinsoort de *Euproctis chrysorrhoea* (bastaardsatijnvlinder).
- Op 11 augustus kwam er weer een nieuwe tuinsoort op het laken aangevlogen: *Miltochrista miniata* (rozenblaadje) een prachtig klein vlinderke.
- De dag erna, 12 augustus, zag ik een groene, maar bleke, zomervlinder aangevlogen. Het bleek *Jodis lactearia* (melkwhite zomervlinder) te zijn.
- Op 14 augustus tijdens de VWF-exkursie in het Blauwe bos te Haule kreeg ik nog meer mooie nieuwe soorten te zien. Waaronder *Mesoleuca albicillata* (brummelspanner), die we overdag spotten in de vegetatie. Ook zag Gerard

Bergsma de rups van de *Euclidia mi* (mi-vlinder) en ik vond de rups van de *Deltote pygarga* (donkere marmeruil) die later geparasiteerd leek. Op de lakens verschenen copula's van de *Miltochrista miniata* (rozenblaadje) en van de *Eupithecia nanata* (smalvleugeldwergspanner). Reinder Wijma liet mij nog een mooie *Ipimorpha retusa* (heremietuil) zien. Ook verscheen er nog een mooie micro de *Epinotia ramella* (gemarmerde oogbladroller) op mijn laken. Maar de klap op de vuurpijl was toch wel het middagmoment, waarbij Gerrit Tuinstra een feromonenvval had opgehangen met lokstoffen voor de *Pennisetia hylaeiformis* (frambozenglasvlinder). Er zaten maar liefst 8 vlinders in!

Pennisetia hylaeiformis
(frambozenglasvlinder)

Miltochrista miniata
(rozenblaadje)

Euclidia mi
(mi-vlinder)

- Op 19 augustus 3 nieuwe micro tuinsoorten: *Aethes smeathmanniana* (kommabladerroller), *Adoxophyes orana* (vruchtbladerroller) en de *Cacoecimorpha pronubana* (anjerbladerroller).
- Op 21 augustus met Gerrit mee geweest naar Lauwersoog om te nachtvlinderen en overdag op zoek naar de rupsen van de *Cucullia asteris* (astermonnik) (fig.1), daar vonden we 5 rupsen van. Ook kreeg ik nog 2 nieuwe vedermotten te zien: *Stenoptilia zophodactylus* (duizendguldenkruidvedermot) (fig.5) en de *Crombrugghia distans* (streepzaadvedermot) (fig.4). 's Avonds werden we beide verrast door een bezoek van een wel heel zeldzame vlinder: *Horisme radicularia* (tweelingbosrankspanner) (fig.3). Gerrit heeft beide exemplaren meegenomen voor een genitaal preparaat en het werd bevestigd! Ook zag ik op mijn laken nog een nieuwe soort, de *Thalpophila matura* (geelvleugeluil) (fig.2).

- Op 22 augustus in de vlinderval een nieuwe soort *Cochylimorpha straminea* (moerasbladroller).

- Op 24 augustus in de vlinderval een nieuwe tuinsoort *Cyclophora linearia* (gele oogspanner).

- Op 29 augustus werd óók de vlinderval overvallen met een nieuwe corona variant en wel de *Anania perlucidalis* (donkere coronamot), een nieuwe soort.

Cochylimorpha straminea
(moerasbladroller)

Anania perlucidalis
(donkere coronamot)

- Op 31 augustus in de vlinderval weer een nieuwe soort: *Lathronympha strigana* (hertshooibladroller).

- Op 3 september stonden Gerrit en ik met 2 lakens opgesteld in Lauwersoog tijdens de Nationale Nachtvliinder Nacht. Hier werden er door mij 6 nieuwe soorten gezien, waaronder: *Depressaria radiella* (groot platlijfje), *Mythimna pallens* (bleke grasuil), *Scopula emutaria* (witroze stipspanner) (fig.3), *Apamea oblonga* (zeeuwse grasworteluil) (fig.2), *Tholera cespitis* (donkere grasuil) en het slotstuk de *Catocala fraxini* (blauw weeskind) (fig.1) !

- Op 7 september werden Judith Bouma en ik uitgenodigd om bij Jan en Ria de Wit te Fochteloo met onze lakens te staan om te nachtvlindere bij hun op het erf. Hun voortuin grenst aan het Fochtelooërveen, mooier kun je het niet wensen! Jan zijn interesse ligt voornamelijk bij de mieren, maar hij zal ook zeker niet al het andere gespuis en gefladderde links laten liggen. Judith kent hem goed en Jan wilde ook wel eens een nachtsessie .vlindere meemaken. Wat hebben we genoten allemaal! Ook Jan zijn vrouw vond het erg interessant. Uiteindelijk hadden we besloten om 1 laken op te stellen. We hadden die avond 38 macro's en 11 micro's op het laken, waaronder een *Orthonama vittata* (moeraswalstrospanner) (fig.2), *Trichiura crataegi* (grijsbandspinner) (fig.1) en de *Xestia agathina* (late heide-uil) (fig.3)!

Deze laatste werd door mij tijdens het inpakken van de spullen nog op het laatste moment gezien in het gras. Eerst maar in een potje gedaan om deze beter te beoordelen, voelde gelijk niet bekend en dus meegenomen naar huis om deze op naam te brengen. Dit blijkt toch wel de kers op de taart!

Op dezelfde avond/nacht was er bij mij thuis de vlinderval ook nog aangezet, waar nog twee nieuwe soorten in zaten: *Niditinea fuscella* (vogelnestmot) en de *Nephoterix angustella* (kraagvleugelmot).

- Op 9 en 10 september bracht een wel heel bijzondere spanner een bezoek aan onze tuin. Al jaren vang ik met regelmaat de *Ennomos* soorten: *E.erosaria* (gehakkelde spanner) en *E.alniaria* (geelschouder-spanner). Maar deze 2 dagen op het laken en buiten op de lichtval diende zich er telkens 1 exemplaar aan van de *Ennomos fuscantaria* (essenspanner)!!

Ennomos fuscantaria (essenspanner)

-Op 7 november zat er nog een vleugeloos vrouwtje van de *Erannis defoliaria* (grote wintervlinder) in de lichtval.

Foto's bij dit artikel: Anneke van der Veen

Vlinders in het politiek debat Luut de Zee

Op vrijdag 11 maart vond het laatste lijsttrekkersdebat voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 van de gemeente Noardeast-Fryslân plaats. Er waren 5 stellingen waarover steeds twee lijsttrekkers in debat gingen onder leiding van Roelof Lousma, journalist, programmamaker en presentator bij Omrop Fryslân. Hij leidde elke stelling in met een kort interview met een inwoner uit de gemeente. Daarna gingen de twee lijsttrekkers in debat. En daarna mochten de andere lijsttrekkers ook nog heel kort hun mening geven. Tenslotte kwam Roelof Lousma terug bij de inwoner om te vragen wat die van de antwoorden vond.

Ook mij was gevraagd om wat te vertellen over een stelling. De stelling was dat het beheer van gemeentelijke parken en plantsoen minder strak en meer op de natuur gericht moet zijn in het kader van de biodiversiteit. Dat heb ik gedaan en mij daarbij vooral gericht op het beheer ten behoeve van vlinders. Ik heb verteld dat op veel plekken het beheer minder strak zou kunnen. In kleine parken in de bebouwde kom vinden mensen het ook belangrijk dat het er netjes uitziet, daar is regelmatig onderhoud nodig. Maar er zijn genoeg plaatsen waar het beheer wat minder strak en vlindervriendelijker kan. Minder maaien, gefaseerd maaien en stukken niet maaien is beter voor vlinders en andere insecten. Dit kan in grasveldjes maar is vooral ook voor bermen van belang. In het kleigebied van de gemeente zijn de bermen de enige plaatsen waar nog insecten voorkomen en waarlangs ze zich kunnen verspreiden. In de hoogproductieve agrarische percelen in dat deel van de gemeente tref je nauwelijks insecten aan. Het bermbeheer is voor verbetering vatbaar. Ik heb bermen gezien die in een keer volledig gemaaid werden met als gevolg dat alle bloemen verdwenen waren en er geen vlinder meer te bekennen was. Door gefaseerd te maaien kan ervoor worden gezorgd dat er het hele seizoen bloemen bloeien die vlinders en andere insecten kunnen bezoeken. In stukken die niet worden gemaaid kunnen rupsen of poppen overleven. Daarnaast heb ik gezegd dat plantsoenen ook minder strak onderhouden zouden kunnen worden. Zorg voor variatie, geef inheemse soorten de ruimte, laat dood hout liggen, waar het niet in de weg ligt, maak takkenbossen waar allerlei insecten en andere kleine beestjes kunnen leven. Het bevorderen van de insectenfauna is ook gunstig voor andere organismen, bijv. vleermuizen, zwaluwen en andere vogels die insecten eten.

De lijsttrekkers moesten een groene kaart laten zien als ze het hier mee eens waren en een rode als ze het hier niet mee eens waren. Alle lijsttrekkers staken de groene kaart omhoog en zijn voor een natuurlijker beheer om de biodiversiteit te vergroten. Er was een lijsttrekker die beide kaarten omhooghield. Hij was voor beheer meer gericht op de natuur, maar de veiligheid mocht zijns inziens niet in gevaar komen. Het leverde dus geen heftig debat op, de lijsttrekkers waren vrij eensgezind. De gemeente heeft ook al een biodiversiteitsplan laten opstellen. Hierin wordt ingezet op het verbeteren van de leefomstandigheden van insecten. Redenen hiervoor zijn dat het slecht gaat met de insecten, dat het relatief eenvoudig en goedkoop is en

omdat er draagvlak valt te verwachten bij de bevolking. Voor het jaar 2022 is 50.000 euro extra geld uitgetrokken voor beheer om de biodiversiteit te vergroten. Met dit geld worden o.a. vlinderidylles aangelegd, bijen- /insectenhôtels geplaatst en bloemenweides in de bebouwde kom aangelegd. De debatleider vroeg of 50.000 euro niet een beetje weinig was. Een van de twee lijsttrekkers die debatteerden over deze stelling vond dat hiervoor wel meer geld uitgetrokken mocht worden omdat biodiversiteit en duurzaamheid van groot belang zijn. De andere lijsttrekker dwaalde een beetje af van het onderwerp begon over de boeren. Hij zei dat de boeren best bereid zijn om op een natuurvriendelijkere manier te boeren, maar dat wij als burgers daar dan wel voor moeten betalen. De overige lijsttrekkers deden verder geen schokkende uitspraken. Nadat alle lijsttrekkers hun zegje hadden gedaan, werd mij gevraagd wat ik van de antwoorden vond. Ik heb gezegd dat ik positief was over het feit dat iedereen voor beheer meer gericht op de natuur was, maar dat het aankomt op de uitvoering. Ik heb nog aangegeven dat de verkeersveiligheid natuurlijk niet uit het oog verloren moet worden. Maar als je langs een pad of weg alleen de eerste een tot anderhalve meter maait kun je verderop in de berm planten laten staan. Omdat het vaak draait om geld heb ik nog gemeld dat een andere manier van beheren niet per se hoeft te betekenen dat dit meer geld kost. Minder maaien kan in mijn ogen nooit duurder zijn. Als laatste vroeg Roelof Lousma of ik nog een suggestie had voor de lijsttrekkers. Mijn antwoord was dat ze aan de slag moeten gaan met het natuurvriendelijk beheren van het openbaar groen.

Ik had niet verwacht dat alle partijen zo positief zouden zijn. Alle gemeenten in Fryslân hebben namelijk een exemplaar van onze nieuwe dagvlinderatlas ontvangen. Maar er was slechts een gemeente (niet Noardeast-Fryslân) die een ontvangstbevestiging stuurde. Van de overige gemeenten hebben we helemaal niets vernomen. Het pleit voor de gemeente Noardeast-Fryslân dat ze een biodiversiteitsplan heeft opgesteld. Na het debat kwamen er nog twee mensen naar mij toe. Die waren enigszins sceptisch en vreesden dat de daad niet bij de mooie woorden wordt gevoegd. We zullen het afwachten en ik zal in de gaten houden wat er hier in de gemeente gebeurt.

Op 9 december 2021 overleed Aukje Hoornveld-Jouksma op een leeftijd van 98 jaar, ruim 2 jaar na het overlijden van haar echtgenoot Hessel. Aukje was samen met Hessel van het begin af aan betrokken bij onze vlinderwerkgroep. In de zeventiger en tachtiger jaren gingen ze bijna iedere geschikte avond naar de flats op de St.Jansberg in Drachten, dicht bij hun huis, waar in die tijd de lampen in de galerij de hele nacht bleven branden. Dat trok veel nachtvlinders aan en Aukje noteerde nauwgezet alle waargenomen nachtvlinders. Hessel en Aukje waren tot en met het jaar 2000

Aukje en Hessel bij een excursie in het Noorderleegs-buitenveld in 2006

de mensen met de meeste vlinderwaarnemingen van Nederland en werden daarvoor door de Vlinderstichting in 2001 op de Landelijke Vlinderdag in Wageningen geëerd met een Gouden Vlinder. Ook leverden zij een belangrijke bijdrage aan de waarnemingen voor het boek 'Dagvlinders in Fryslân', dat in 2000 verscheen. Aukje was niet alleen degene, die alle waarnemingen precies bijhield, maar ze was ook voortdurend bezig om de vlinders te fotograferen. Tot op hoge leeftijd bleven Aukje en Hessel actief: samen nachtvlinders bij de caravan op de camping in Bakkeveen, vlinders tellen in de Blauwe Bossen en ze waren vaste deelnemers aan onze excursies.

Namens het bestuur wens ik Hessel jr. en Saskia sterkte met het verlies van hun moeder en schoonmoeder.

Mutaties ledenlijst

Nieuwe leden:

De heer J. Hanenburg
Dr. Postmastraat 41
9285 RH Buitenpost

De heer M. en Mevrouw H. Manson
De Biskop 1
9243 WG Bakkeveen

Adreswijziging:

Mevrouw A. Dijkstra
Roegte 28
8426 ND Appelscha

Overleden:

Mevrouw A. Hoornveld-Jouksma - Drachten

De heer J.A. Brinkgreve - Jubbega

Afmelding als lid:

Mevrouw B. Hendriks - Assen

Vlinderwerkgroep Friesland

Bestuur

Siep Sinnema	voorzitter Sparjeburd 29 tel. 0516-471222	8409 CK Hemrik siepsinnema@gmail.com
Gerard Bergsma	secretaris Bosweer 29 tel. 0516-432414	8426 GS Appelscha bergsmagj@ziggo.nl
L uut de Zee	penningmeester Mûnewei 16 tel. 06-50656442	9137 RJ Oosternijkerk luutdezee @gmail.com
Gerrit Tuinstra	bestuurslid De Twee Gebroeders 214 tel. 0512-518246	9207 CB Drachten g.tuinstra14@gmail.com
Anneke van der Veen	bestuurslid Provincialeweg 21 tel. 0594-659791	9865 AA Opende vdveena@home.nl
Contributie	€ 10,00 per jaar. Girorekening NL68 INGB 0007 2232 59 t.n.v. L.D. de Zee, Oosternijkerk	
Redactieadres	Sparjeburd 29 8409 CK Hemrik e-mail adres: siepsinnema@gmail.com info@vlinderwerkgroepfriesland.nl	
Vlinderwerkgroep Friesland op internet:	www.vlinderwerkgroepfriesland.nl	
e-mail adres:	info@vlinderwerkgroepfriesland.nl	

Noteer deze data in uw agenda!

Zaterdag 11 juni	dag- en nachtvlinderexcursie Fochtelooërveen
Vrijdag 1- zondag 3 juli	excursieweekend secties Ter Haar en Snellen (NEV) naar Schoorl.
Zaterdag 9 juli	dag- en nachtvlinderexcursie Lauwersoog
Zaterdag 13 augustus	dag- en nachtvlinderexcursie Eernewoude
Zaterdag 24 september	rupsen- en bladmijnenexcursie Lindevallei